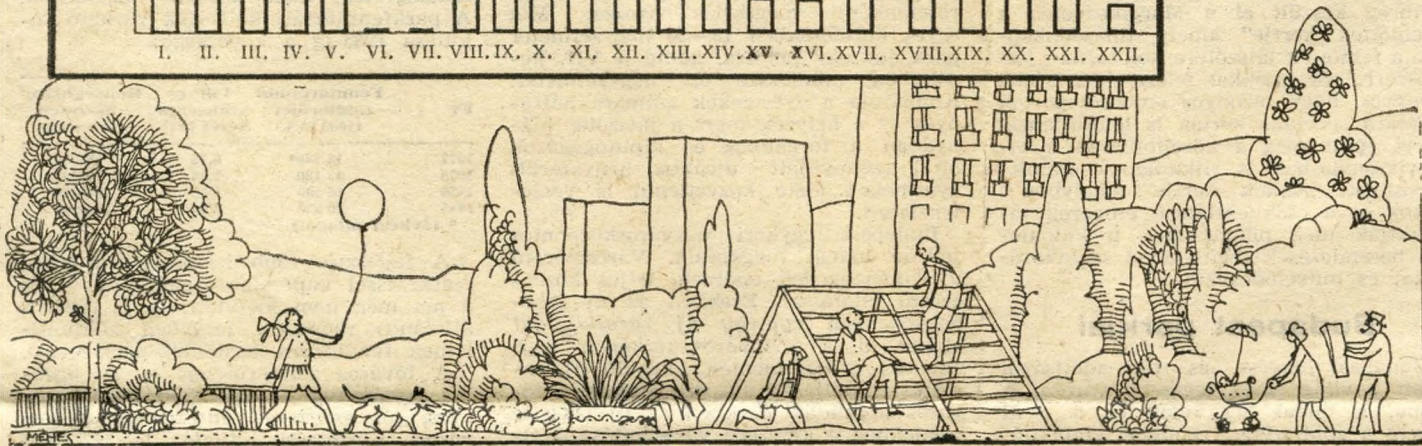
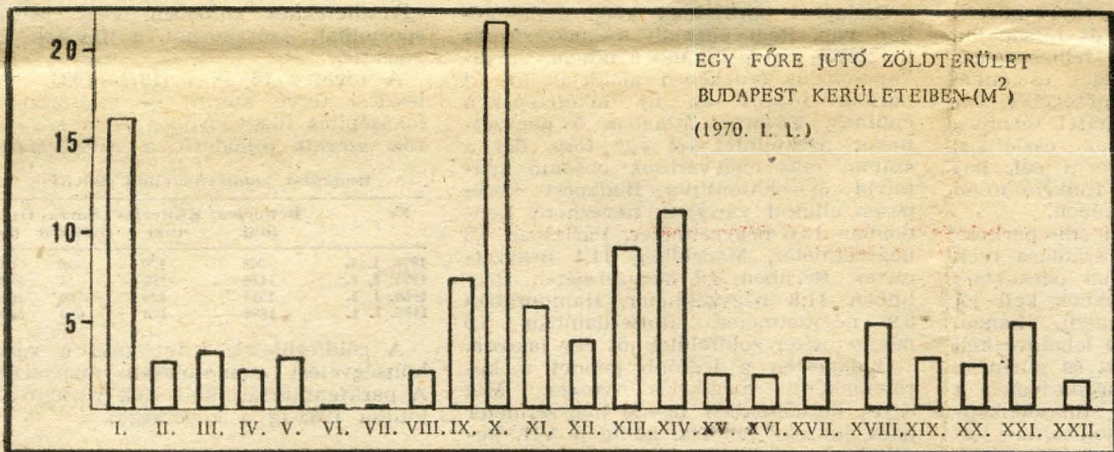

A nagyváros „tüdeje”

Korunk egyik legégetőbb problémája a környezetvédelem. A civilizáció, a motorizáció és a modern élet oly mértékben veszi igénybe a bioszféra nyersanyagait és termeli a fel nem használható mérgező hulladékot, hogy egyes területeken a természet biológiai egyensúlya visszafordíthatatlanul megbomlik, és súlyosan veszélyezteti az emberi élet feltételeit. Az emberiség „gyakorlatiaságából” feláldozza a természet olyan kincseit és értékeit, melyek később már semmilyen áldozattal sem pótolhatók.

forrásainak megszüntetése és mérséklése, ezeknek a valamilyen mértékben mindig meglévő ártalmaknak leghatásosabb és legolcsóbb ellenszere a várost átszövő zöldfelület.

Tudományos vizsgálatok, mérések bizonyítják a növényzet *pormegkötő* ké-

ességét, zajsűrítő képességét. Amíg egy liter levegőben a parkokban 70—250 porszemet találtak, forgalmas útvonalakon ez a szám 700—1600 volt. Literenként 1000 porszem már rendkívül kel-

(Folytatás a 2. oldalon)

A békekölcsön-sorsolás teljes listája

(13,—14,—15. oldal)

Gazdasági kapcsolatok a Nyugattal

(4. oldal)

Ár és minőség

(6. oldal)

Sok-e a tej?

(10. oldal)

Nagyvárosi ártalmak

A környezeti ártalmak elsősorban a nagyváros lakóit veszélyeztetik, de az ipari központok — nem említve a kontinentális méretű nukleáris szennyeződést — gyakran az egész környék levegőjét fertőzik. A környezeti ártalmak közül a levegőszennyezettségen kívül egyre erősebb a zajártalom. A munkahelyi zajforrások okozta ártalmakon kívül egyre veszélyesebb a közlekedés növekedése következtében fellépő zajártalom, mely a városi ember idegrendszerét veszélyezteti. A forgalom növekedése — a közvetlen közlekedési veszélyekről nem beszélve — a kedvezőtlen stresszhatás miatt önmagában véve is súlyos tényező. A halálozási okok statisztikájában a szív- és érrendszeri megbetegedések a legtöbb fejlett országban az első helyre kerültek. A közlekedési balesetek következtében történő elhalálozás is „előkelő” helyen szerepel.

További ártalomként fogható fel a városi ember elkenyelmesedése, amelynek következtében gyakorlatilag elszakad a természettől, és függetlenné válik az időjárástól is. Egy-egy téli napon a munkapad mellett vagy sötét irodában dolgozó embernek fogalma sincs arról, hogy milyen idő volt, sütött-e a nap, vagy esett-e az eső. Az ilyen körülmények között élő ember természetes edzettsége, ellenálló képessége — ha nem törekszik tudatosan „testedzésre” — nagymértékben csökken és a különféle betegségek gyakran tovább károsítják szervezetét.

Mire jók a növények?

Bár a legjobb védekezés minden esetben a megelőzés, a szennyeződés

Viták középpontjában áll az alig néhány hónapja bevezetett bértömeg-gazdálkodási kísérlet. Vélemények hangzanak el, publikációk jelennek meg mellette és ellene, s a vita fő irányai is érdekesen változnak. Kezdetben — értve ezalatt a kísérlet indítását követő heteket — mintha többen lettek volna a módszer esküdt hívei; az első hónapok után pedig inkább az ellentábor hallatta hangját és sajátos módon éppen a kísérletet végrehajtó vállalatokról lehetett a legkevésbé tudni. A 16 kísérletező vállalat közül négy különböző iparághoz, illetve szakmához tartozót választottunk ki, hogy képviselőik tapasztalataira jellemző beszélgetésen mondják el a bértömeg-gazdálkodással kapcsolatos véleményüket.

Vendégünk volt: dr. Zalatnay Ottó, a Magyar Posztó gazdasági igazgatója, Varga Aladár, a Csepel Vas- és Fémművek munkaügyi főosztályának vezetője, Uzsoki Sándor gazdasági igazgató és Horváth Ottó munkaügyi osztályvezető, az Észak-Magyarországi Állami Építőipari Vállalattól, Sik György, a Pamütextilművek vezérigazgatója. Meghívtuk még a Munkaügyi Minisztérium munkaerő- és bér-gazdálkodási főosztályának vezetőjét, Bánki Pált és a Gazdaságkutató Intézet munkatársát, Balássy Sándort.

A több órás, sokszor élénk vitába csapó beszélgetésnek csak a lényegre rövidített vázát adhatjuk vissza, de már előjáróban hangsúlyozzuk, hogy nincs szándékunkban a bértömegvita egyik táborához sem csatlakozni. Az anketon elhangzottakból megfogalmazható következtetéseket csupán adalékként szánjuk ehhez a vitához, mint a kísérletezők jó vagy rossz tapasztalatait, megszívlelendő vagy elgondolkasztó véleményét, már csak azért is, mert még korán lenne a kísérlet eredményeiről végleges véleményt mondani.

A fékek szerepe

Rögtön a beszélgetés elején kiderült, hogy a vállalatok egyértelműen *helyeslik* a kísérletet, s ha vannak is bizonyos fenntartásai, azok többnyire más jellegűek, mint az eddigi vitákban olvasható aggodalmak. A vélemények félreérthetetlenül igazolták Antal László sejtését, miszerint: „A bértömeg-szabályozás legfőbb pozitívuma, hogy amíg előnyei magától

értetődőek, addig hátrányai sokak szemében spekulatív jellegűnek tűnnek.” (Figyelő, 1973. 22. szám.)

Sőt: a meghívottak — s feltehetően ez jellemző a kísérletben részt vevő többi vállalatra is — nagy reményeket fűznek az „átlagbértfékkel kombinált relatív bértömeg-gazdálkodáshoz...” Azért e félmondatnyi idézet, mert a kísérlet metodikai lényegét rögzítő terminus-technikus körűl élénk vita alakult ki. A vállalatok képviselőinek többsége ugyanis a beépített „átlagbértféket” a kísérlet időszakban *felelőlegesen*, sőt, a kísérlet végső eredményét tekintve veszélyesnek tartja. (Ismeretes, hogy az előre meghatározott bérszintemelkedési határon túl — akkor is, ha a bértömeg erre egyébként módot adna — csak erősen progresszív, a részesei alaptól fizetendő adó mellett kerülhet sor a bérszínvonal további növelésére.)

A „fék” alkalmazása a túlzott kereseti aránytalanságok megelőzése miatt szükséges. Igen ám — így a vállalatok —, de ily

módon a kísérlet könnyen hamis eredményekkel zárulhat. A „fék” tompítja, sőt, torzíthatja a bértömeg-szabályozásból fakadó valóságos előnyöket és hátrányokat, ezért hamisan befolyásolhatja a módszer esetleges kiterjesztésével kapcsolatos későbbi döntéseket.

(Uzsoki Sándor: „A vállalatnak központi fék nélkül is módjában áll, sőt, elemi érdeke megelőzni a kereseti aránytalanságokhoz vezető túlzott differenciálódást.” Varga Aladár: „Csepelen 0,6 százalékos koefficienszt használunk, de ezt a 16 üzem között differenciáltan, 0,1—0,6 százalékgig állapítottuk meg. Ügyelnünk kellett arra, hogy a trösztön belül ne alakuljon ki olyan bérdifferenciálódás, amely végül is az üzemek közötti feszültségekhez vezethet. Ugyanakkor alapfelvételként mondtuk ki, hogy a létszámmal csak ott és akkor szabad takarékoskodni, ahol és amikor a csökkentés nem veszélyezteti a termelési tervek teljesítését. Az anyagmentes termelést inkább az anyagtakarékoság ösztönzésével próbáltuk növelni. A termelő területek létszámcsökkenését azért sem erőltetjük, mert a berendezések kihasználási foka így is alacsony”. Sik György: „A vállalaton belül, a gazdálkodó egységeknél egyelőre nem alkalmazzuk a féket, hogy legalább így, kicsiben láthassuk a módszer előnyeit és hátrányait. De biztos vagyok abban, hogy a Pamütextil Művek gyárainak vezetői ennek ellenére sem engedik meg a keresetek aránytalan differenciálódását, mert ez kellemetlen feszültségek forrása lehet.”)

(Folytatás az 5. oldalon)

A nagyváros „tüde”

(Folytatás az 1. oldalról)

lemetlenül érezhető és károsítja a szervezetet. R. Meldau szerint egy hektár fenyőerdő egy év alatt 63 tonna port képes megkötni. Számottevő a növényzet *zajszűrőképessége* is. Zárt, többszintes növényállomány a városi zajszintet már 30–40 m széles sáv esetén is elviselhetővé teszi. A növények a víz elpárologtatásával a levegő relatív páratartalmát növelik s különösen száraz nyári napokon kellemes „komfortklíma” érzését keltik, az asszimiláció során pedig a levegő széndioxidját feldolgozva és átalakítva a levegő oxigéntartalmát növelik.

A zöldfelületek szerepe igen sokrétű. Legfontosabb az *egészségügyi* funkció, mely a vázoltak szerint igen sokoldalúan érvényesül. Tulajdonképpen egészségügyi jellegű az ún. „használati funkció” is. Ez a szerep az utóbbi években került előtérbe, részben a városi ártalmak ellensúlyozására való törekvés eredményeként, részben az egyre növekvő szabad idő egészséges és társadalmi szempontból is helyes felhasználása miatt. Az egykor elsődleges esztétikai funkció már vesztett jelentőségéből, bár minden korszerű zöldfelülettel szemben ma is alapkövetelmény az esztétikus megjelenés, de ez már nem cél, hanem eszköz, a használati funkció mind teljesebb kielégítése érdekében.

A századforduló parkjai „díszparkok” voltak, s e kor emberei számára csak sétányul szolgáltak. A mai parkokban már nemcsak a gyermekeknek kell jól felszerelt játszókerteket adni, hanem minden korosztály számára lehetővé kell tenni a sokoldalú mozgást és pihenést. Nemrég készült el a Margitszigeten a „Felnőttek kertje” amely tulajdonképpen a felnőttek játszótérei, sok torna-, játszószerrel és játékkal felszerelve. Újabb törekvés, hogy bizonyos embercsoportok számára speciális kertek is létesüljenek. Ezért épült meg a közelmúltban a világviszonylatban is ritkaságnak számító városligeti „vakok kertje”, amelyben a vakok és a csökkentlátású emberek találhatják meg pihenésüket, a különleges berendezések segítségével szórakozásukat és művelődésüket.

Budapest parkjai

Budapest fekvése és táji adottságai miatt a világ egyik legszebb városa. A Duna, a budai hegyvidék és a pesti síkság a zöldterületi rendszer kialakítására is nagy hatással volt. A Gellért-hegyről végigtekintve ragyogóan kirajzolódik a főváros parkjainak rendszere. A ma már beboltozott Ördögárok mentén egymást követik a parkok és fasorok. A Szilágyi Erzsébet fasor, a Városmajor, a Vérmező, majd a Tabán szinte egybefüggő zöld folyosóként hoz-

za a mindig észak-nyugatról fúvó szelekkel a város szívébe a Pilis friss, tiszta levegőjét. A Duna páradús levegővel látja el a várost. A pesti oldalon is látszik a fontosabb parkok rendszere: a Dunához tartozó Margitsziget, a Városliget, a Kerepesi temető és a Népliget. A belvárost itt-ott élénkítő kisebb parkok zöldje mutatja, hogy már elődeink is igyekeztek városukat fásítani. A parkok rendszerét Budán, de távol Pesten is széles karéjban követik a nagy kiterjedésű erdők.

Budapesten valamivel több mint ezer hektár belterületű park és 4700 hektár erdő van. A parkok kizárólag kommunális célokat szolgálnak és az erdők egyre nagyobb részben válnak „jóléti” erdővé. Ezeknek az erdőknek a célja nem a fakitermelés, hanem az *emberek pihentetése, szórakoztatása*. Ennek érdekében a Normafánál, a Hűvösvölgyben és a kispesti Határerdőben erdei tornapályák létesültek.

Budapest parkjainak képe átalakulóban van. Régi parkjait a korszerűsítés keretében egyre inkább a pihenés, a kapcsolódás érdekében alakítják át, új parkok főként az új lakótelepeken épülnek. Fővárosi átlagban 5 négyzetméter parkfelület jut egy főre. Ezt a számot más nagyvárosok hasonló adataival összehasonlítva Budapest közepesen ellátott városnak nevezhető. Londonban 13,6 négyzetméter, Párizsban 4,2 négyzetméter, Madridban 11,1 négyzetméter, Bernben 3,9 négyzetméter, Berlinben 11,8 négyzetméter, Hamburgban 8,9 négyzetméter, Rotterdamban 7,5 négyzetméter zöldfelület jut egy lakosra.

Budapesten a legfőbb gondot a kerületenkénti megoszlás okozza. Míg egyes kerületekben 15–20 négyzetméter park jut egy lakosra, addig a VII. kerületben mindössze 0,2 négyzetméter. Különösen a gyermekek számára hátrányos ez a helyzet, mert a játszótér hiányában a forgalmas és kipufogógázok által szennyezett utcákba kényszerült gyermekek élete közvetlenül is veszélyeztetett.

Budapest egykori egyvárosközpontos jellege lassan megszűnik. Városmértű új lakónegyedek épülnek, teljes közép-szintű ellátással. Ezekben az új lakónegyedekben *egy-egy új városközpont* alakul ki, s a főváros térképén egy elméleti gyűrű mentén felépülő új városrészek teljesen megváltoztatják a főváros arculatát. Ezekben az új lakónegyedekben a korszerű városépítészeti elveknek megfelelően *összefüggő zöldfelületrendszer alakítanak ki*.

A mai 5 négyzetméter/fő zöldfelülettel szemben itt már átlagosan 10 négyzetméter/fő zöldfelülettel számolnak a tervezők, s az esztétikai, egészségügyi követelmények kielégítése mellett itt a „használati funkciók” is egyre jobban

előtérbe kerülnek. A város minden lakója számára pihenőfelületet, a gyermekek és a felnőttek számára a lakónegyed minden egységében megfelelő játéktér-, illetve játszótér nyújtanak. A *lakótömbön* belül elsősorban a kisgyermek és idős emberek számára terveznek játszó- és pihenőhelyeket, a *lakókörzetben* (5–10 ezer fős egység) elsősorban az iskoláskorú gyermekek részére készülnek játszókertek, sportparkok, míg a *lakónegyed* központi parkja minden korosztály pihenési és rekreációs igényét kielégíti.

Külföldön már sok helyen épültek kintőn felszerelt szabadidő-központok, részben szabadtéri, részben épületen belüli, sokoldalú foglalatosságra alkalmas nyújtó formában. Hazánkban az első ilyen jellegű szabadidő-központ a városligeti vásárváros helyén fog a közeljövőben megépülni, kizárólag kommunális, tehát nem gazdaságossági célokat szolgálva. Itt szabadon, nem sportegyesületekhez kötődően, vagy pénzért sportolhat, szórakozhat a főváros közönsége.

A főváros 15 éves (1971–1985) fejlesztési terve szerint — elsősorban a lakásépítés függvényében — a következők szerint fejlődnek a zöldterületek:

Budapest zöldterületeinek bővítése

Év	Belterjes (ha)	Külterjes (ha)	Sorfa (1000 db)	Összes (ha)
1970. I. I.	868	120	470	988
1975. I. I.	1180	120	510	1300
1980. I. I.	1517	120	560	1637
1985. I. I.	1880	120	610	2000

A zöldterületek fenntartása a városi költségvetést számottevően megterheli. A parkfenntartási költségek várható alakulása 1985-ig a következők:

Év	Fenntartandó zöldterület (1000 m ²)	1 m ² -re szükséges keret (Ft)	Költséghiány összesen (ezer Ft)
1971	10 140*	6,75	68 500
1975	13 120	7,35	96 400
1980	16 590	8,10	134 400
1985	20 320	8,90	180 800

* (évközi állapot)

A fejlesztés főbb lehetősége a lakóépítkezéssel kapcsolatos parképítések és a ma még nem kiépített, de a főváros általános rendezési tervében zöldterületnek fenntartott területek parkosítása.

A főváros zöldterületeit — az erdőket leszámítva — egy több mint százéves, jól szervezett intézmény, a *Fővárosi Kertészeti Vállalat* tartja fenn és fejleszti. Fő tevékenysége a főváros parkjainak használatú zöldterületeinek, parkjainak, játszótéereinek, fasorainak fenntartása, felújítása, korszerűsítése és fejlesztése. Rendkívül fontos feladata új parkok, sportpályák létesítése, építése. Ezek közül a legfontosabbak az évente a lakótelepeken 20–25 millió forint értékben épített, 20–25 hektáros lakótelepi parkok. Fontos feladata a vállalatnak a virágértékesítés, amely a vállalat több mint 90 VIRÁGÉRT üzletében folyik. Nem elhanyagolható a több mint 200 ha-on és 60 000 négyzetméter üvegfelület alatt folyó *virág- és dísznövénytermesztés* sem.

A Városliget egykori Pávaszigeten 1867-ben néhány kertésszel és Fuchs Emil vezetésével alapított Városi Kertészet ma több mint kétezerharminc szakembert foglalkoztat és termelési értéke meghaladja a negyed milliárd forintot. A vállalat tevékenysége — különösen a parkfenntartás — a külföldi látogatók és a budapesti közönség elismerését egyaránt kivívta; munkájával továbbra is igyekszik a főváros fejlesztéséhez, a lakosság életének megszépítéséhez hozzájárulni.

Kiác György

Gazdasági joggyakorlat

Elmaradt haszon

Egy építési vállalat szerződésben kötelezte magát, hogy egy fogyasztási szövetkezet részére a vasútállomás mellett vegyesboltot és bisztrót épít. A munka azonban négyhónapi késedelemmel készült el és az átadáskor több minőségi, valamint egyéb hibát találtak. Ezek kijavítása újabb egy hónapot vett igénybe. Ezek után a szövetkezet kártérítést kért a vállalatától, mert a késedelmes munkák miatt *öt hónapi haszontól esett el*. Az elsőfokú bíróságok ellentétes ítéleteit követő törvényességi óvás után a Legfelsőbb Bíróság a következőket mondta ki:

rád haszon tisztázását a bírói gyakorlat szigorú feltételekhez köti: csak reális, *el-lenőrizhető adatokkal alátámasztott igényt* ismer el. Minthogy az ügyben eljáró bíróságok a szükséges bizonyítást elmulasztották lefolytatni, a kártérítés összegének meghatározására vonatkozó döntésük megalapozatlan. Ezért a Legfelsőbb Bíróság a megyei bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte és új eljárásra, valamint új határozat hozatalára utasította.